

แนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านปะอาว อ.เมือง จ. อุบลราชธานี บนแนวคิด “คันโคมะจิชทีคุริ”

ดร. ดวงดาว โยชิตะ

RESEARCH BACKGROUND

ชุมชนบ้านปะอาวเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานมากกว่า 200 ปี และเป็นชุมชนที่ยังคงสืบทอดวัฒนธรรม
หัตถกรรมการหล่อเครื่องทองเหลืองแบบวิธีโบราณแบบขี้ผึ้งหายที่ได้รับอิทธิพลการสืบทอดมาจากบ้านเชียง จ.อุบลราชธานี และ
นอกจากนี้ชุมชนยังมีการสืบทอดงานหัตถกรรมการทอผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติควบคู่กับการอนุรักษ์การทอผ้าไหมแบบโบราณ
ลวดลายของผ้าไหมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ ลายลูกแก้ว ชุมชนบ้านปะอาวเป็น 1 ใน 5 ชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากมีทรัพยากรท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งเป็น
ปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านปะอาวจะมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวแต่กลับพบว่าชุมชนบ้านปะอาวกำลัง
เผชิญกับปัญหาด้านการสืบสานต่อของงานหัตถกรรมท้องถิ่น เนื่องจากวัยรุ่น คนหนุ่มสาว ไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะสืบสานต่อ
ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและมีการอพยพย้ายถิ่นกันไปประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานคร ในขณะที่วัยเกษียณที่ใช้ชีวิตในชุมชน
ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุจึงตรงผลทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนได้รับผลกระทบ เช่น การขาดรายได้นอกฤดูการทำนา เป็นต้น
แนวคิดการสร้างเมืองท่องเที่ยว "Kankoumachizukuri" เป็นแนวของญี่ปุ่น
ที่นำเอาหลักการแนวทางการพัฒนาชุมชนและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในมิติทาง
ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการสร้างเมืองท่องเที่ยว "Kankoumachizukuri"
มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปะอาวให้เกิดความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะ
ทำให้ปัญหาที่ชุมชนบ้านปะอาวกำลังเผชิญได้รับการแก้ไข พัฒนาและปรับปรุง ส่งผลทำให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนในอนาคต

RESEARCH METHODOLOGY

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 12 ชุด สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ผู้
ประกอบการท้องถิ่น
และประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นชุมชนบ้านปะอาว ซึ่งแบ่งเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การคัดเลือก
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง และการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบตามสะดวกแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา
- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 385 ชุด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่
เดินทางมาท่องเที่ยวตามจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านปะอาว ได้แก่ ศูนย์หัตถกรรมเครื่องทองเหลือง พิพิธภัณฑ์เฉลิมราช ศูนย์
แสดงสินค้าพื้นเมืองบ้านปะอาว โฮมสเตย์บ้านปะอาว เป็นต้น จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่
แบบสอบถาม จำนวน 385 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่
ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไคสแควร์

RESULTS AND DISCUSSION

แนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนปะอาว อ.เมือง จ.อุบลราชธานี อย่างยั่งยืน บนฐานแนวคิดค้นโคมะจิซึทึที่เมาะะสมกับบริบทชุมชน

แผนที่จุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชนบ้านปะอาว

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน

สถานที่และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ศูนย์หัตถกรรมเครื่องทอเครื่องปะอาว ลักษณะของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

- ชมสารคดีเครื่องทอเครื่องปะอาวแล้วทำกิจกรรมการสาธิตและทำ WORKSHOP ทำกระดิ่ง การทำกระพรวน การทำชุดเขียนหมาก ทำเกวียนเทียมวัวจำลอง และทำกำไล พร้อมกับออกแบบลวดลายหัตถกรรมทอเครื่องด้วยลูกกลิ้งพิมพ์ลายและแท่งกดพิมพ์ลายลงบนแบบพิมพ์ซีฟิ่ง ที่มีลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำได้ อาทิ ลายลูกแก้ว ลายอิงลูกหวาย ลายกลีบบัว ลายต้นสน และลายดอกไม้แบบใหม่ ผ่านการถ่ายทอดจากนักปราชญ์ชาวบ้านครูบุญมี ล้อมวงค์
- ชมนิทรรศการแสดงผลงานและรางวัลต่าง ๆ ของครูบุญมี ล้อมวงค์ ผู้สืบทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมทอเครื่องรุ่นปัจจุบันมาจากบรรพบุรุษ
- กิจกรรมช้อปปิ้งจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าของฝากของที่ระลึกจากหัตถกรรมทอเครื่อง จำหน่ายโปสเตอร์ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากหัตถกรรมทอเครื่อง จำหน่ายโปสเตอร์ สมุดโน้ต ลายลูกแก้ว ลายอิงลูกหวาย ลายกลีบบัว ลายต้นสน และลายดอกไม้แบบใหม่ให้นักท่องเที่ยวสะสม เป็นต้น พร้อมบริการจัดส่งหากนักท่องเที่ยวไม่สะดวกรับผลิตภัณฑ์ในวันที่เดินทางมาท่องเที่ยว

ศูนย์จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ลักษณะของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

- ชมสารคดีการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าท้องถิ่นและทำ WORKSHOP "ผ้าไหมลายลูกแก้วย้อมมะเกลือ" และกรรมวิธีในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ขั้นตอนการเลี้ยง การทำเส้นไหมการกรอไหม การสาวไหม การเข้าพันหวีหรือฟืม การเข้าหัวม้วน ขั้นตอนการทอผ้าไหม
- ชมนิทรรศการแสดงผลงานและรางวัลต่าง ๆ ของกลุ่มสหกรณ์บริการหัตถกรรมบ้านปะอาว จำกัด กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านปะอาว กลุ่มอาชีพตัดเย็บกระเป๋าผ้าพื้นเมืองบ้านปะอาววิสาหกิจชุมชนผ้ากาบบัวแปรรูปชุมชนบ้านปะอาวที่บอกเล่าเรื่องราวความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ
- บริการให้เข้าชมดูท้องถิ่น ได้แก่ ผ้าไหมลายลูกแก้วย้อมมะเกลือซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และผ้าไหมลายกาบบัวพร้อมกับการจัดโซนสำหรับให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป
- กิจกรรมช้อปปิ้งสินค้าที่ระลึกที่ทำจากผ้าไหมที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ การจำหน่ายผ้าถุง เสื้อผ้า กระเป๋าถือ กระเป๋าเงินกรอบรูปภาพผ้าไหมลายลูกแก้วย้อมมะเกลือจำหน่ายโปสเตอร์ภาพถ่ายผ้าไหมลวดลายลูกแก้วย้อมมะเกลือ ผ้าไหมลายกาบบัวตุ๊กตาผ้าไหม สมุดโน้ตหน้าปกผ้าไหมลายลูกแก้ว ผ้าเช็ดหน้าพัด เป็นต้น

ศูนย์เฉลิมราชพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ลักษณะของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

- ชมสารคดีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนปะอาว
- กิจกรรมช้อปปิ้งสินค้าที่ระลึกประเภทภาพถ่ายทัศนียภาพของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอดีต ภาพถ่ายโปสเตอร์เครื่องทอเครื่อง ผ้าไหมพื้นบ้านปะอาว

โฮมสเตย์เรียนรู้วิถีถิ่น ลักษณะของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

- กิจกรรมการปักดำนา (ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ)
- กิจกรรมการเกี่ยวข้าว (ช่วงฤดูหนาวประมาณเดือนปลายเดือนพฤศจิกายน-ต้นเดือนมกราคม)
- กิจกรรมร่วมทำอาหารท้องถิ่นปะอาวพร้อมรับประทานอาหารค่ำพาแลง
- กิจกรรมช้อปปิ้งและบริการอาหารท้องถิ่นที่ทำจากข้าวที่ผลิตขึ้นภายในชุมชน